
a szentségtörő

VARGA ZOLTÁN

Íme, itt vagyok hát, Ré papjai, megjelentem színetek előtt. Megkö-
tözve hurcoltatok ide, mégis a magam akaratából jöttem. Elöttetek ál-
lok, és mindent bevallok. Nem tagadom, hogy enyém a kéz, mely által
a Titkok Titkának érinthetetlen szentségét másodízben is gyalázat érte.
Tettemre nincs mentség, bűnöm szemetekben iszonyatos, irgalomra nem
számítok. Nem könyörgök hát, nem mentegetem magam, nem véde-
kezem.

Nem is magyarázkodom. Bárhogyan faggattok is, szám többé nem
nyílik szóra, mindvégig néma maradok . . .

Nem beszélek, mert nem tudom, miképpen nyithatnám meg elméteket
a számomra is érthetetlen előtt. Szavam csupán fületekig jutna el, lel-
ketek számára néma maradnék. Túlságosan bölcsek és mindentudók
vagytok, semhogy megérthetnétek.

Ezért hallgatok.

*

Ezért nem mondom el, hogy amikor Te, Imhótep, s ti, Ré legmagasz-
tosabb szolgálói, a többi isten legfőbb papjaival együtt távoztatok a Temp-
lomok Szent Városából, ránk, alacsony rangú és méltatlan szerepokra
bízva az istenek és templomok őrizetét, kezdetben mi még csak nem is
féltünk igazán az elátkozottak hordójától fenyegetett Város falai között.
Nem, dehogyis, hiszen el sem képzelhettük, hogy az istenek megenged-
hetik mindazon szörnyűségeket, amelyek ott velünk történtek, velünk,
porszemnél is csekélyebbekkel. Mert bármi parányiak voltunk is, úgy
éreztek, mégiscsak az istenek szolgálói vagyunk, többek, semhogy akiket
szolgálunk, megengedhetnék pusztulásunkat. Nem mintha túlságosan
nagyra tartottuk volna magunkat, hanem mert a beljűk vetett határ-
talan bizalomtól áthatva, úgy hittük, az istenek semmiképp se tűrhetik
el a horda behatolását a szent falak közé s templomainknak azt a meg-

gyalázását, melynek azok — bizonyára mégiscsak az istenek kifürkészhetetlen akaratából — végül is áldozatává lettek. Nyugodt szívvel maradtunk hát, sőt, balgák és esendők lévén, kissé még büszkéek is voltunk rá, amiért ránk hárult a feladat, hogy a szentélyeknek őrzői és az istenek óhajainak alázatos teljesítői legyünk. Mindenekelőtt pedig bízunk a falak bevehetlenségében és a núbiaiak hűségében is. Ahogyan bizonyára ti is bízotok bennük. Hiszen bármennyire sietve távoztatok is, pusztán abból, hogy a templomok kincseinek elszállításáról is gondoskodtatok, eszünkbe se jutott volna feltételezni, hogy cserben hagyatok minket. Engedelmes parancsvégrehajtókhöz illően, jól tudtuk, hogy tetteitek elbírálása nem a mi dolgunk; úgy éreztük, csekély képességekkel megáldott elménk hasztalanul is törekedne intézkedéseitek bölcsességének megértésére, végső fokon pedig tisztában voltunk vele, hogy ti is csak az istenek akaratát hajtjátok végre.

Jó ideig tehát valóban úgy tetszett, nincs okunk félni. Távozásotok után napokig csend volt körülöttünk, vagy inkább nem történt semmi. Úgy folyt minden, mint korábban is jó ideje már, amióta a rabszolgasorsra ítélték lázadásának hírére a Nagy Ház Ura a núbiaiak seregét küldte hozzánk, hogy a Templomok Szent Városát megvédelmezze: a katonák sátrai továbbra is ugyanúgy ott sorakoztak a város falai alatt, mint mikor még ti is velünk voltatok, a sereg egy része pedig a falakon belül állt készen arra, hogy amennyiben a kintieknek nem sikerülne a hordát szétverni vagy legalább feltartóztatni, a falakról védekezve állja útját a megszejtelenítő behatolásnak. Csakhogy a megszejtelenítő behatolók egyelőre nem mutatkoztak; hiába kapaszkodtunk fel naponta Ré templomának tetejére, s hordoztuk körbe tekintetünket, hasztalanul fürkésztek a távoli láthatárt. Körülöttünk mindenütt nyugalom honolt, majdnem békének mondható, azaz, eltekintve a núbiaiaktól, még a békénél is nagyobb mozdulatlanság, mivel a város közeléből hiányzott az áldozati gabonát és barmokat kínáló árusok tarka nyüzsgése és kiáltozása, mint ahogy benn a falak közt se hallatszott már rég a szentélyek felé hajtott marhák bögése és juhok bégetése, a szintén isteni eledelnek szánt ludak gágogása és tyúkok kodácsolása, s orrunkat se igen csapta meg már az égett hús és gabona illata. Vékonyan szégyenkező füstcsikocskák kígyóztak csupán a megvetően fintorgó égiek orra alá, mivel állatállományunkat és gabonakészletünket a magunk és a núbiaiak számára tartogatva, meglehetősen szűkösen tápláltuk isteneinket; Ré oltárán is alig néhány búzaszemet égettünk a hústól gondosan megtisztított csontok mellett — éppen csak, hogy változatlanul tovább élő tiszteletünket valamiképpen kifejezzük a Napisten iránt. Alig lévén dolgunk az áldozati oltárok körül, főleg kockajátékkal, ostáblázással töltöttük az időt, vagy csak fecsegtünk, jobbára szent városunk sorsának lehetséges alakulását latolgatva, s mindinkább azt remélve, hogy a lázadók hordája végérvényesen elkerül minket. Minél eseménytelenebbül teltek a napok, annál inkább hittük, hogy minden elvetemültségünk ellenére, a lázadók mégiscsak tisztelni fogják a Templomok Szent Városát vagy legalább az istenek haragjától való rettegés tartja távol majd őket. Távolmaradásuk okán tűnődve még az is eszünkbe jutott, hogy a templomi kincsek elszállításáról értesülve, vagy mert nem kívánnak a Nagy Ház Ura seregének időt engedni sorai rendezésére, haszon nélkül valónak ítélik majd a falak megostromlását, sőt azt is feltételeztük, hogy ez a ti bölcs

intézkedéseitek következménye: hátha csupán azért vitettétek el a kincseket és bocsátottátok az erről szóló híreket szárnyra, hogy ezáltal a várost, s vele a mi életünket is, megkíméljétek. Mert ha szólnék hozzátok, most bevallanám, hogy hiába tudtuk, mennyire nem helyénvaló bölcselekedtetek eljárástok értelmének firtatása, esendőkként, gyakran mégis ezt tettük. Sokszor pusztán unalomból is, mivel az unalom annyira ráknehezedett, hogy olykor szinte csalódást éreztünk, amiért a hordának színtét se látjuk. Dőreségünkben, bármennyire rettegtünk tőlük, mégis tudni szeretnénk volna, milyen látványt nyújtanak azok, akik odáig aljasodtak, hogy kétségbe merészelték vonni az istenek akaratát, miszerint ők egyedül azért születtek a földre, hogy az isteni Hórusz megtestesítőinek épülő nyughelyei számára kötömböket vonszoljanak, csatornákat ássanak a Szent Folyó életető vize számára, vagy termésük nagy részét a Nagy Ház Urának magtáraiba adóként beszolgáltassák. Esküszöm néktek, Ré főpapjai, hogy szemünkben az ilyen fokú elvetemültségről szóló hírek akkor még oly hihetetlennek tüntek, hogy még azon sem csodálkoztunk volna, ha uraikra kezét emelő rabszolgáinkat és parasztjainkat elváltozott alakban, mondjuk, fejükön öklelő szarvakkal látjuk viszont, vagy szájukból vicsorítanak ránk csattogó krokodilfogak, miközben ujjajokról iszonyatos oroszlánkarmok merednek felénk: egyszerűen lehetetlennek látszott, hogy továbbra is emberi alakban hordozza hátán őket a föld, hogy ugyanolyanok legyenek, amilyenek korábban voltak és amilyenek — végső fokon — mi magunk is vagyunk. Alkalmassint kinevetnétek ezért, ám nemegyszer gyanakodva szemléltük közöttünk élő és a templomok körül foglalkoztatott rabszolgáinkat is, nem mutatkoznak-e már homlokukon a növekedésnek induló szarvak kezdeményei, nyilvánvalóan a gonosz Széth rontó hatalma következtében. Mert, hogy ő áll az elátkozottak hordája mögött, abban nem kételkedtünk, sőt bizonyára így gondolták ezt Széth papjai is (mármint az itthon maradt alacsony rangúak), akik láthatólag meg is tették mindent, hogy a haragvó istenséget kiengeszteljék. E napokban ugyanis csak az ő templomából szállt a többinél kissé vastagabb füstcsík az égre.

Nem csupán az Ozirisz testét kegyetlenül feldaraboló Széth felé fordultunk azonban fokozott figyelemmel, hanem tőlünk telhetően rabszolgáinkat is igyekeztünk szemmel tartani. Felügyelőiket éberségre intettük, meghagyva nekik, hogy minden gyanús jelet nyomban tudassanak velünk, egyúttal azt is lelkükre kötve, hogy korbácsához csak végszükségből nyúljanak, élelemdagjukat is felemeltük, gyakran pedig, mintha csak véletlenül történné, arról beszéltünk előttük, miképpen mészárolta le a horda az ország más részeiben feldúlt templomok rabszolgáit, nem megszabadítandó társakat, hanem az istenek papjainak hűséges és alázas szolgáit látva csak bennük. Hogy e hírek honnan származtak, azt, igaz lelkemre, nem tudhatom, s nem hiszem, hogy bárki is tudta volna közülnök, ám ez nem akadályozott meg bennünket abban, hogy valamennyien higgyük is őket. De hogy rabszolgáink hittek-e nekünk, az végül is rejtve maradt előttünk, arcukon ugyanúgy továbbra se láttunk egyebet kifürkészhetetlen alázatnál, ahogyan homlokukon és fogazatukon se mutatkozott semmi változás. Bár néha úgy tetszett, várnak valamire, ez azonban félelmük szülte káprázat is lehetett csupán. Mindazonáltal mégis várniuk kellett; nyilván éppúgy a horda megjelenésére, akár csak nekünk, még ha nem is abban reménykedve, hogy fentről, a temp-

lom tetejéről figyelhetik majd, ahogy a núbiaiak serege diadalmasan átgázol a söpredékhadon. Mert mi bizony ilyenfajta kívánságokkal is kísértettük az isteneket, sőt akadtak köztünk olyanok is, akik óhajaikat nem átallották szavakban is megfogalmazni. Legalábbis addig, amíg úgy alakulhatott, hogy semmit sem láthatunk a viharból és csendben kell kívárnunk, amíg a felkavart vizek ismét régi medrükbe húzódnak vissza. Mert visszahúzódnak, bizonyos, hogy visszahúzódnak — ebben kétkedni végül is annyi lett volna, mint az istenek örök rendjét kétségbe vonni.

Mégis eljött a nap. A kicsit várt és nagyon rettegett.

Alig vontatta fel Ré bárkáját az alvilág vizeiről az óriási szkarabeusz, s bukkant elő utasa tűzvörösén újjászületett ifjú Heperként az ég peremén, a kapuk felől szokatlan nyüzsgés hallatszott. Núbiai védelmezőink mozgolódására ébredtünk, nem megszokott kürtjeleikre és vezényszavaikra, hanem izgatott kiáltásaikra, úgy a falakon belül, mint kívül, nyugtalan futkározásra. Megjöttek hát, néztünk egymásra sápadtan, még mielőtt a tetőre fölérve bármit is láthattunk volna. Odalenn a falak alatt a núbiaiak fegyverben voltak, mégis inkább ránk és nem az ellenségre hatottak félelmetesen. Nemcsak mert csapatuk ijesztően kicsinek látszott a horda egyre növekvő sokaságához képest, amely szinte kifogyhatatlanul áradt tovább a templomvárost övező pálmá- és fügefaligetek közül, hanem mert a núbiaiak, ahelyett, hogy szabályos csatarendben, előrszegezett dárdákkal sorakoztak volna, többnyire alaktalan foltokban kavargtak, hol itt, hol ott eresztve csápokot a horda hozzájuk legközelebb eső nyúlványa felé; hol elkeveredtek a hordabeliekkel, hol ismét elváltak tőlük. Időnként ugyan mindkét oldalon fenyegető fegyverek emelkedtek a magasba, de aztán, anélkül, hogy összecsaptak volna, újra lehanyatlottak, mindössze elvétve került csak sor egy-két kisebb lökdösődésre. Máshol meg a katonák és hordabeliek egymással elvegyült és ijesztően békésen beszélgető csoportjai állottak, élénken, de barátságosan hadonászva, és bár hangjuk hozzánk nem ért el, láthatólag hangosan föl-fölnevettek, némelyek széttárták karjukat, láthatólag úgy viselkedve, mint akik most döbbenek rá, nincs miért bántani egymást. Valahonnan a ligetek zöldje mögül füstoszlop emelkedett, sűrűbb és vastagabb, semhogy tábornút füstje lehessen; valami épület éghetett. Elszoruló torokkal tekintettünk le, alig remélve már, hogy e nyilvánvaló egyezkedés eredményeként a núbiaiaknak sikerül rávenni az elátkozottakat, kíméljék meg az istenek lakhelyét.

Szótlatlanul figyeltük a történeteket. Egy idő múlva barátom, Kaa-Ahír törte meg a csendet mellettem: annyit mondott csak, hogy a núbiaiaknak midenképpen közölniük kellene a templomi kincsek leszállítását.

Szó szerint azt mondta ki, amit éppen gondoltam. Ezért is csodálkoztam nyelvem válaszában: — Bizonyára régen tudják már.

Kaa-Ahír nem felelt, ajka szederjes volt.

— Rég tudják, de bizonyára mégsem hiszik el — mondta helyette Tuth-Amaru. Mint a szerepapak rendjének feje, ő volt a rangidős köztünk; amióta elmentetek, engedelmességgel csak neki tartozunk. Ezért néztünk rá úgy, mintha tőle várnánk valami mentő ötletet. De csak sóhajtott. Tágra nyílt szemmel, hamuszürke arccal nézett ránk, majd újra a távolba meredt. Ismét hallgattunk, egész testünkben resz-

kettünk, hajnal volt még. Fogvacogást hallottam, nem tudom, a magamét-e vagy társaimét.

Mert a núbiaiak egyáltalán nem úgy hatottak, mint akik készek meghalni. Értünk, az istenekért vagy a rég hiába várt zsoldjukért.

Távolabb, kissé bal felé egyszer ugyan megmozdult valami, már-már azt hittük, mégis bekövetkezik az istenek közbelépése. Nem tudhatom, melyik fél kezdte, későn vettük csak észre a csetepatét, ámbar feltehetőleg a hordából kezdtek el kövekkel hajigálni egy kisebb íjászcsoportot, mire nyílvevesszők repültek feljük, egyikük talált is, alacsonyan, lágy húsrészeket ütve át, könnyen fúródhatott a belek közé, az áldozat meggörnyedt, néhány lépést tett, aztán arca bukva mozdulatlan maradt. Kavarodás támadt, néhány pillanatig úgy látszott, a városért folyó csata kezdetét veszi. Csakhogy a núbiaiak egy másik csoportja ekkor sietve közbevetette magát, tagjai az egymásra rontani készülők közé ékelődve, keresztbe tartott dárdákkal igyekeztek az összecsapókat szétválasztani és visszatartani; néhányan kiütötték a fegyvereket az íjások kezéből, mások meg széles taglejtésekkel magyarázva a köveket dobálókat csillapították; kis ideig úgy tetszett, ahelyett, hogy a falakhoz mind közelebb nyomuló csődületet szorítanák vissza, a núbiaiaknak ez a két csapata esik egymásnak, mialatt a velük szemben álló söpredékhad egyre harsányabban üvölt — mert a torkok sokaságának erősödő hangja, mint a szélzúgás, most már hozzánk is elhatolt. A magukra maradt íjások megriadtak, már-már eszeveszett menekülésbe kezdtek, de aztán csak kilöktek valakit soraik közül: nem tudom, azt a katonát-e, akinek nyila célba talált, vagy pedig vezérüket, akinek parancsára az előbb nyilazni kezdtek; messze történt az eset, elesni láthattuk csak, és hogy feltápaszkodni ideje sincs, mert a dárdások közül legalább hárman nekiron-tanak, eltakarva tágra nyílt sze-meink elől. Hamarosan hosszú lándzsa nyúlt ki az egybefolyó alakok sötét foltjából, mindenkinek felmutatva a levágott fejet. És a horda ordítása minden eddiginél erősebben hangzott fel, számunkra fenyegetően, de különben győzelmes üdvivalgásként; kardokat, dárdákat, de jóval nagyobb számban bunkókat, csépeket szorongató kezek erdeje emelkedett a magasba, s ünnepelte a núbiaiak gyalázatos hitszegését, mámorosan, diadalmasan. A núbiaiak másik, kisebb része pedig, amely a városon belül tartózkodott, mintha csak erre várt volna: az őrtornyokon állók és a falak tetején sorakozók sebesen futottak a kapukhoz, hogy szárnyaikat szélesre tárják. Ezekben a pillanatokban döntöttek az istenek sorsunk felől.

Mégse hittük, hogy valóban megtörténhetik, ami mégis megtörtént. Hiszen az istenek szolgái voltunk. Isteneink pedig az ő isteneik is: azoknak a rabszolgáknak is istenei, akik közül sokan a vízilóbőr-korbács testükön látható nyomait az istenek templomának építése közben szerez-ték, és a hozzájuk nagy számban csatlakozó parasztok istenei is, azokéi, akik nemrég még áldozati állatokat terelve vagy gabonás edényeket cipelve alázatosan járultak elénk. Úgy lehet, ezért is siettünk a tetőről lefelé és álltunk meg a templom lépcsőjén, az oszlopsor előtt. Nem hit-tük, hogy az egykor oly jámborok ennyire megváltozhattak. Vagy csak mert tudtuk, úgysem maradhatunk végleg odafenn.

Pedig, ha fennmaradunk... Hasztalanul tudom, hogy minden az is-tenek akaratából történt, nem tudok szabadulni a gondolattól, hogy itt hibáztuk el. Még ha Tuth-Amaru okosan gondolta is, amikor arra intett

minket, hogy elébük menve tegyünk úgy, mintha a város új uraiként fogadnánk őket. Ha viszont így akarta, miért emelte föl mégis tiltóan a kezét? Igaz ugyan, hogy a város urai nem urai egyben a templomoknak is, nem hatolhatnak be kedvük szerint bárhová, nem szennyezhetik be a szentélyeket és oltárokat jelenlétükkel. Ezért lehetséges, hogy a helyben magam is csak úgy cselekedtem volna, ahogyan ő cselekedett.

Mégis, amikor a hordabeliek megálltak odalenn, valahogy úgy néztek föl templomunk hatalmas oszlopaire — és amíg fenn voltunk, ránk is —, mint előbb a kapukon kívül a város falaira, mint akadályra, melyet le kell győzniük. Bármennyire nem képeztek is számukra valóságos akadályt ezek az oszlopok, hiszen tovább is mehettek volna közöttük, egészen az oltárokig. De mintha mégse hitték volna ezt, úgy álltak meg a lépcsőkön, mintha láthatatlan fal állná útjukat. Arcukon a győzelem boldogsága csodálkozással és némi félelemmel is vegyült, diadalmas mosolyukhoz bárgyú vigyor keveredett, vásott gyerekeknek hatottak, olyanoknak, akik úgy érzik, máris túl sok csínyt követtek el, és most nem tudják, merjék-e tovább folytatni. Mintha mégis tőlünk akartak volna engedélyt kérni a továbblépésre. Mert fenn voltunk, magasan fölöttük, ők pedig lenn, távolabb tőlünk, semhogy arcunkat, melyet szokásunkhoz híven igyekeztünk fennköltén rezzenéstellennek és titkok birtokában lévőnek mutatni, félelmünkről árulkodó közelségről láthatták volna. Csakhogy mi lementünk, és ezzel lehetővé tettük számukra, hogy észrevegyék sápadtságunkat, elkékült ajkunkat, remegésünket, megengedtük, hogy azt hihessék, olyanok lettünk, amilyenek ők voltak azelőtt, amikor felügyelőiktől restségen vagy engedetlenségen kaptatva a korbács elkerülhetetlen csapásaira vártak. Alászállva hozzájuk, már hiába közeledtünk feléjük méltóságteljes lassú léptekkel, úgy, ahogyan azt mindenekelőtt tőled, Imhótep, valamennyiünk példaképétől megtanulhattuk. Úgy, mintha a ránk várók most is csak jámbor parasztok lennének, és mi csupán azért érkeznénk, hogy az általuk hozott tyúkok vagy galambok mellét, a juhok és ökrök hasa alját lelkiismeretesen megtagogatva azt mérlegeljük, elég jó húsban vannak-e ahhoz, hogy soványosságukkal és rágóosságukkal a Napistent meg ne bántsák, adományozójuk számára pedig képesek legyenek bőven termő kalászatot, halála után pedig zavartalan alvilági hajózást biztosítani. Mégis, nem annyira ezek a jobbára gyanakvó kíváncsisággal ránktekintő rabszolgák és parasztok mondták ki felettünk a halálos ítéletet, hanem inkább a hűtlenné vált núbiaiak, akik minden tekintetben közelebb állottak hozzánk. Főleg ők tolongtak az első sorokban, s hadonásztak fegyvereikkel, csakhogy átállásuk őszinteségét ezáltal is bizonyíthassák, ezenkívül pedig közelebb-ről is ismertek minket, hetek óta éltek már a városban, rég megtanulhatták, mennyire védtelenek vagyunk, ha csupán az istenek oltalmában bizakodhatunk. Arcukon több volt a gúny, kevesebb az ámuló hitetlenkedés. Nem csodálnivaló hát, hogy közülük kiáltott rá valaki a karját tiltón felemelő Tuth-Amarura: — Táguljatok! Bízátok a Napistenre, hogy utunkat állja!

Am hogy a Tuth-Amaru testén áthatoló kard végül is kié volt, nem tudhatom. Annyit tudhatok csak, hogy az istenek végleg eltűntek mögülünk. Még csak eszeveszett futásunkat se segítették a csarnokban az óriási oszlopok között. Nyomunkban saruba bújtatott és meztelen lábakkal hangja a kőpadlón, üldözőink üvöltése elnyomta társaim halálsíko-

lyát. Fülelem mellett nyílveszők süvítettek el, kövek vágódtak hangos csattanással a kőoszlopoknak; hűséges társam, Kaa-Ahír előttem futott, s rogyott le, miután a nyilak egyike a hátába hatolt. Legtávolabb, egészen a hatalmas csarnok túlsó végének közelébe, én jutottam el. Ha nem előttem állnék most és nem tudnám, hogy rövidesen meg kell halnom, azt hinném, az istenek különös kegyelme folytán.

Mindazonáltal csakis az isteneknek köszönhető, hogy oly csodálatosan elkerült a halál. Nemrég még úgy hittem, azért, hogy tanúként éljem túl a történeteket és beszámolhassak nektek mindarról, ami végbement a Templomok Szent Városának falai között. Most viszont úgy hiszem, azért támadtak pártfogóim az istenek soraiban, hogy később megtehessem azt, amiért rövidesen életemmel fizetek. Különbözik miképpen lehetne megmagyarázható, hogy a nyílveszők mind elkerültek, s hogy a kődarabok egyike fejemet alig súrolta csupán. Ütése nyomán ugyan arcomra és nyakamra bő pataokban kezdett ömleni a vér, meg is tántorodtam tőle valamennyire, de csupán anélkül, hogy akár egy röpke látogatásra is az árnyak birodalmába léptem volna át. A lábaim is bizonyára tovább vittek volna még, ha minden erőmmel igyekeztem talpon maradni, csak hogy én szinte akaratlanul buktam az egyik oszlop mögé, vagy ha mégse szándékosan estem el, hát bizonyára lett volna még erőm újra felkelni, hogy tovább futhassak — feltéve, hogy üldözőim közben utol nem érnek. Ezért is parancsolhatta Thot, a bölcsesség atyja, hogy fekve maradjak: arccal a földre borulva, mintha halott lennék már. Hittem is, hogy hamarosan az leszek: hasztalannak éreztem minden további igyekezetet az életben maradásra; mintha csak rest lettem volna a menekülésre. Vérem sós ízével a számban, mozdulatlanul vártam az alvilági utam kezdetét jelentő kardcsapásra vagy dárdadöfésre. Halálvárásomnak köszönhettem az életben maradást: véres voltam és mozdulatlan, gyilkosaim szemében eléggé halott ahhoz, hogy többé ne törődjenek velem. Vagy ha megmozdulok is, észre sem veszik talán: társaim közül se volt még egészen halott mindenki, némelyikük torkán hörögve járt ki-be a lélek, mintha a nagy útra sehogysem tudná elszánni magát. Bár felpillantani nem mertem, valahogy mintha még ma is látnám őket, testüket, ahogy meg-megvonaglik, eltorzult arcukat, egyikük talán kínlódva a hátára fordult... Kegyelemdöfést is csak egyikük kapott, miután erejének végső megfeszítésével megpróbált a lábára állni. Intő figyelmeztetésként, hogy vesztes maradjak.

Arra, hogy e halálom idejének hitt pillanatokat túl is élhetem, csupán később mertem gondolni. Ráébredve, hogy az alvilágba segítő dárdadöfésre hiába várok. Ekkor világosította meg elmémet Thot, tudtomra adva, hogy színlelt halálom állapotából csak egyképpen menekülhetek. Amennyiben nem akarom, hogy lelkem elhagyja burkát, testemet kell burkától megszabadítanom. Mintha csak a maradék élet rángana bennem, még jobban az oszlop mögé húzódtam, ahol először jobb, majd bal karomat szabadítva ki, vedlő kígyóvá lettem, végül pedig vértől foltos élénksárga papi köntösömet hirtelen messze rúgtam magamtól. Sorsdöntő pillanat volt, ha rajtakapnak, bizonyos, hogy rögtön végeznek velem.

Ugyanilyen hirtelen álltam föl: mezítelen voltam, mocskos és véres, nem sokban különböztem már a körülöttem levő ruhátlan rabszolgák bármelyikétől. Azaz, hogy legtöbbször nálam valamivel talán jobb húsban

voltam, s tenyeremről hiányoztak a munka, testemről pedig a vízilóbbőr-korbács nyomai, de abban a tomboló örömujjongásban, ami körülöttem uralkodott, aligha kellett attól tartanom, hogy a nekivadultan ugrálók és üvöltözők ezekből az áruló jelekből vegyék észre, hogy nem vagyok közülük való. Félni inkább csak attól kellett, hogy az árulóvá lett és az elkövetkező gyalázatoságokban élen járó núbiaiak vagy a templomi rab-szolgák közül ismer rám valaki. De az istenek most se hagytak el, senki sem törődött velem: valamennyiük szemére hályog ereszkedett, vakká tette őket a pusztulásunk felett érzett diadal. Kis ideig álltam csak az oszlopnak dőlve, amíg szédülésem alábbhagyott valamennyire.

Azután mit sem törődve a fejemről csöpögő vérrrel, magam is ordítottni és ugrálni kezdtem. Mintha én is csak egy lennék a győzelemtől megittasult gyalázatosok közül. Távozásra a szörnyűségek színhelyéről egyelőre nem is gondoltam. Nemcsak mert a templom oszlopcsarnoka úgy megtelt a beözönlőkkel, hogy aligha juthattam volna ki közülük, hanem mert közben felismertem, hogy az istenek aligha csupán nyomorult életem megmentése kedvéért kegyelmeztek nekem, hanem mert bizonyára az a szándékuk velem, hogy a történeteknek és ezután történendőknek szemtanúja és hírvivője legyek. Sőt talán a förtelmes bűnökre vetemedők borzalmas meglakolásának is, aminek bekövetkeztében bizonyos voltam. Minél tovább fetrengtek a bűn mocsarában, annál jobban hittem, hogy az istenek bosszúja nem maradhat el, s afelől se lehetett kétségem, hogy az istenek parancsát csak akkor teljesíthetem, ha úgy teszek, mintha magam is művelője lennék a gyalázatoságoknak, sőt ha el nem kerülhettem, meg is teszek némely dolgokat, amelyek bizonyára az én lelkemet terhelnék, ha nélkülem elkövetetlenek maradhatnának.

Szerencsémre azonban ebben is kegyesek voltak hozzám az istenek. Látszólag bűnök elkövetésére sem kényszerítettek: megengedték nekem, hogy látó szem és halló fül maradjak csupán.

*

Hogy mit látott e szem és hallott e fül?

Attól tartok, Ré papjai, kik egyben most bírám is vagytok, ha nem csupán képzeletben szólnék hozzátok, elnézésteket kellene kérnem, amiért a látottakat és hallottakat nem megtörténésük sorrendjében mondom el nektek. Ti pedig, amint az hozzátok, bölcs s titkokat ismerő férfiakhoz illik, bizonyára megértenétek, hogy mindez azért van így, mert amit átéltem, inkább hasonlít borzalmas álomra, mint valóságra, olyan álomra, melyből felébredve nem feltétlenül emlékszünk az álomban átéltek sorrendjére is.

Ilyenformán tehát akár egy boldog-bárgyún elvigorodó arccal is elkezdhetem. Úgy öntötte el ez a hirtelen támadt és nyomban röhögéssé szélesedő vigyorgás, mintha csak elméjét az istenek világosították volna meg. Mert az a másik, akire figyeltem, egyszerűen csak ott végezte a dolgát, ahol éppen rájött, ha a Napisten templomában, hát ott, akár az állat... ámbár, hogy igazat szóljak, még ha akart volna is kimenni, akkor se igen mehetett volna. Sovány, inas, mezítelen testek zsúfolódtak össze körülötte és a templomcsarnokban mindenütt, meggörcsült vállak, kiálló lapockacsontok préselődtek egymáshoz, hegyes könyökök vágótak

nézéssel is jól megszámlálható bordák közé, terhek cipelésétől megeresz-
kedett hasak nyomódtak hajlott hátaknak és ütések nyomától csíkos
fenekeknek, horpadt lágyékok ziháltak izgatottan, s mindez sokszorozot-
tan és a legkülönbözőbb színárnyalatokban ismétlődött körülöttem; vi-
lágos bőrű és hajú líbiaiak, fekete szakállú, kecskeképű szíriaiak, szür-
késbarna etiópiaiak, vörösbe játszó bőrű núbiaiak, távoli déli szavannák-
ról vagy erdőkből származó vastag ajkú, gyapjas hajú feketék, mellettük
pedig a mi sárgásbarna parasztjaink; különféle nyelveken kiáltoztak,
kézzel-lábbal mutogattak nem értve egymást, s röhögtek hangosan egy-
mást értve, egy nyelven, vagy csupán bámultak, egymásra és a falak
domborműveire, valahogy úgy, mint akik nem tudják, mihez is kezdje-
nek, miután bennünket lemészároltak. Valószínűleg ezért is aratott oly
nagy tetszést, s készítette valamennyiüket nyomban utánzásra a vigyor-
gó kezdeményezése, aki miután észrevette társát, amint levizeli az egyik
oszlopot, hirtelen úgy érezhette, ez az, ezt kell tennie, s máris futott föl
az áldozati oltár lépcsőjén egyenesen a Napisten étkezőasztalára, ahon-
nan nemrég még az áldozati barmok égő tetemeinek számunkra fojtó, de
az istenek számára bizonyára étvágygerjesztő illata szállt föl, hogy az
éltető meleget adó iránti hódolatunkat kellőképpen kifejezhesse. Odafenn
pedig ez a majomként vigyorgó szörnyeteg nemcsak azt tette, amit társa
lenn az oszlopnál, hanem meg is tetézte azt, lekuporodott, a többiek meg
hangos üdvívalgással köszöntve nyomban követték példáját — ki na-
gyobb, ki kisebb sikerrel, vagy csupán jelképes cselekedetre szorítkozva,
undorító kísérőhangokat utánozva, szégyenszemre sikertelenül. Hanem
az illet társai többnyire már lökték is félre, mint a kergék, tülekedve,
egymást taszigálva nyomultak föl az oltárra, láthatóan senki se akart
kimaradni közülük. Én meg csak bámultam, talán még a csodálkozásról
is megfeledkezve. Hogy a Napisten eltűri mindezt... Bár talán valóban
nem is kellett volna csodálkoznom, ha egyszer eltűrte szolgálai legyilkol-
lását. Igaz ugyan, hogy azt sem tudhatom, mit tekint nagyobb sére-
lemnek Ré: szolgálai életének kioltását vagy étkezőasztalának bemocskol-
lását. Attól tartok, egyikért se neheztelt túlságosan, alkalmasint nem is
érdekelte mindaz, ami templomában végbement, közönyösen bámulta
fentről az oltárát megrohanó újabb és újabb csoportokat. Mert így folyt
ez tovább, amíg csak mindenki ki nem ürített magából minden kiürít-
hető, vagy legalábbis amíg én az egyik dolgavégzett csoport közé keve-
redve, ki nem sodródtam. Menekülve a bűztől, mivel ahogy a delelőre
hágó Ré tüze mindinkább átforrósította a templomcsarnokot, lassanként
bizonyára már a bomló holttestek szaga is érezhető lett. „Bizonyára”,
mondhatnám, mert lehetséges, hogy a hullaszagot később éreztem csak,
azután, hogy az egész templomvárost elárasztotta, sőt még a falakon túl-
ra is erősödő-gyengülő hullámokban sodorta a szél. Amennyiben tehát
az istenek lakóhelyeinek ez a fajta meggyalázása nyomban társaim le-
mészárlását követően történt, ebből a szagból bizonyára még mit sem
éreztem.

De vajon akkor történt-e? S ott voltam-e tanúja a Napisten templo-
mának falai között? Jószerével ugyanis azt tudom csak, hogy tanúja
voltam egy ilyen jelenetnek is, sőt nehéz is lett volna nem tanújának
lennem, mivelhogy egyetlen isteni hajlék se maradt beszenyezetlen a
templomvárosban. Emlékszem azonban egy másik ilyen eseményre is,
odakint a szabad ég alatt, ahol legsűrűbben talán a Nagy Fáraónak, a

templomváros építtetőjének szobra körül tolongott a tömeg, és figyelte lélegzet-visszafojtva egy tagbaszakadt haramia minden óvatosan kiszámított mozdulatát, ahogy néha kissé meg-meginogva mind feljebb került: a hatalmas trónoló alaknak először a térdén majd a vállán tartott rövid pihenőt, innen mérlegelve, miképpen jusson tovább a simára csiszolt homokkőfelületen, amelyen lábai minduntalan megcsúsztak, keze számára is csak nehezen talált fogódzót, néha mintha ijedten tekintett volna le az alantállókra, szívesen vissza is fordult volna talán, ha nem restelli magát szüntelenül buzdító társai előtt, s ha a visszavezető út nem látszik még veszélyesebbnek. Egyszer-kétszer csakugyan azt reméltem, mégiscsak utoléri az istenek haragja, de hiába, nem szédült le, fenn a szobor fején pedig büszkén kihúzta magát, és peckesen szétvetett lábakkal néhány pillanatra megmerevedett — talán még annyi időre sem, ameddig az a társa állt az oszlopnál, aki a szentséggyalázó, bár szántalmasan nevetséges ragálynak akaratlan elindítója volt. Annak a bemocskolási dühnek, amely minden undorító mivolta ellenére még a legenyhébb volt minden megtörtént dolgok között.

Mivelhogy ott voltak istenasszonyaink papnői is. Természetesen közülük is csupán az alacsonyabb rangúak, tehát megint csak azok, akiknek élete az istenek szemében nem sokat számít. Sorsuk azonban szörnyűbb volt még a mi sorsunknál is, látván, hogy velünk, azaz társaimmal a lázadók általában röviden bántak el, ámbár a halálnevek igencsak változatosak voltak. Ozirisz alacsonyabb sorú szolgálait például az Alvilág Ura templomáról taszították le, olyképpen, hogy a lent állók dárdái hasukon vagy hátukon törtek ismét felszínre, hirtelen rájuk zuhanó testükkel nemegyszer egyensúlyukból billentve ki, sőt földre döntve gyilkosaikat, akikre vér és szenny ömlött, lábuk is meg-megcsúszott a vértől-mocsoktól síkos köveken, lábszáraikra kiontott belek tekeredtek, mások zsigereket lengettek diadaljelvényként lándzsáik hegyén, fejeket, nemiszerveket metszettek le kardjukkal a holtakról; e szörnyűségekben is áruló núbiai zsoldosaink jártak az élen, ők díszítették később a templomok oromfalát is póznára tűzött fejekkel, más felnyársalt fejeket viszont a lépcsőfeljárók mentén sorakoztattak. Ez azonban már csak azután történt, hogy az eszelős tombolás első hulláma némileg elcsitult és valakinek, nem tudom, hogy kik, igyekeztek már holmi rendet tartani, noha ez annyira emlékeztetett csak rendre, amennyire a hordabeliek az őrjögésbe lassanként belefáradtak. De amint mondom, társaim többnyire gyorsan indultak el alvilági hajóútjukon. Feltehetőleg mégis az istenek kegyelme folytán kerülve el sokkal nagyobb gyötrelmeket, mivel életük kioltói később bizonyára arra is gondolnak, hogy azt tegyék velük, amit utóbb ti tettetek közülük a legelvetemültebbekkel, amikor is lassú kínhalállal végeztetek velük. Mindazonáltal engedelmet kérek tőled, Imhótep, és tőletek is, Ré főpapjai, mivel attól félek, ha az istenek megengedik azt a szörnyűséget, hogy ti is a kezükre kerüljétek, veletek talán csakugyan megteszik azt, amihez mi, úgy tetszik, még az ő szemükben is túlságosan csekélyek voltunk.

Szerencsétlen papnőinkkel azonban azt tették, amit az ellenség földjén járó sereg mindig megtesz a legyőzöttek asszonyaival. Valamennyien e sorsra jutottak, bármelyik istennő szolgálatában állottak is. Akár szüzességet rendelt nekik parancsolójuk, akár annak ellenkezőjét, miként Bubasztisz istennő, a Szerelem Legfőbb Ūrnője, az ő leányainak,

akik meggyaláztatásának tanúja voltam. Úgy emlékszem, közvetlenül azután, hogy az oltárok beszennyezésével végzők kisodortak templomunk oszlopai közül. Ekkor láttuk meg a szerencsétlen leányokat, amint a martalócok egy csoportja kivonszolja őket az istennő templomából; némelyeket a hajuknál fogva rángattak le a lépcsőkön, köntösüket már letépték róluk, s bizonyára végig is mentek már rajtuk valamennyien, mert csupán odalódították őket a kintieknek, hogy most már azok vessék rá magukat a félig halott, élettelenül tűrő asszonytestekre; mert én már csak ilyenek láttam őket, kuszált hajukról, tépetségükről, sebekről azonban nagyon is következtetni lehetett arra, hogy első támadóikkal szemben még foggal-körömmel védekeztek, úgy, ahogyan az felszentelt papnőkhöz illik, nem feledve, hogy amire kényszerítették őket, nem ugyanaz, mint mikor megszentelt formában és a velük áldozni kívánó előírt díjazása ellenében teljesítették szent kötelességüket gyönyörűséget és boldogságot adományozó úrnőjük iránt. Megrohanóik azonban hogyan is értették volna e különbségeket? Durva röhögésük kíséretében bizonyára meg is kérdezték tőlük, miért védekeznek, hiszen most is csak azt kell tenniük, amit eddig is tettek... Mert amit nem is láttam vagy hallottam közvetlenül, ismerve a történeteket, képzeletemmel könnyen kiegészíthetem, ezért érzem úgy, hogy Bubasztisz leányai nagyon is tudták, mivel tartoznak hivatásuknak, tudták mit kell tenniük, ha emelt fővel kívánnak odaállni a trónoló Ozirisz elé. Attól tartok, sokkal inkább, mint mi, amikor eszeveszett és hiábavaló futásba kezdünk.

Ennek ellenére most is csak menekülhettem. Azután, hogy valahonnan Nufartit is előrángatták. Nem tudom, honnan, arra emlékszem csak, hogy nem volt ott mindjárt. Jobban elrejtőzhetett társnőinél, később találhattak csak rá, s azután nyomban kihozhatták a többiek után, anélkül, hogy még odabenn nekirontottak volna; kívül vetették csak rá magukat, látnom kellett, ahogy leteperik, hallanom kellett a hörgésbe csukló sikoltozását. Erre a többi lány körül csoportosulók közül is sokan hozzátódultak: mert akit le kell győzni még, aki karmol, harap, védekezik, érdekesebb annál, aki már tehetetlenségbe hanyatlottan várja alvilági útjának kezdetét. Pedig mielőtt elővonszolták volna, egyre azt reméltem, neki az istenek mégis megkegyelmeztek... Ó, Nufarti, illatos, sima bőrű, forró testű Nufarti, ó hányszor áldoztam veled magam is úrnőd, Bubasztisz tiszteletére!... Fogam összecsikordult, szememből kiperdő könnyeim összekeveredtek arcomon a fejsebemből vékony erecskében még mindig szivárgó vérrel; nem, ezt nem lehet, ezt mégse nézhetem tétlenül, nekik kell rontanom, ha mindjárt szét is tipornak... Thot bölcsessége azonban, mint ezekben az órákban és napokban annyiszor, ezúttal is kijózanított. Ráébredtettem, hogy Nufartin mit sem segíthetek és hogy teljesítenem kell megbízatásomat, amiért az istenek életben hagytak. Ám, hogy Nufarti sorsának végig tanúja legyek, az meghaladta erőmet, rémülettel töltött el a lehetőség, hogy rámismerhet, észrevehet a felajzottan sorukra várók, a csorgó nyállal, kiguvadt szemmel bámulók között. Visszahúzódtam hát, valamiképpen sikerült is kikeverednem a tolongók közül.

Aztán megint csak nem tudom, miképpen kerültem a nagy tűz tájára. Bizonyára messziről észrevettem már felszálló füstjét. Maga a könyvtár épülete alig látszott a füsttől, ajtaján, ablakain tódultak ki a füstfelhők, és csaptak ki a lángok, valaki a hordából csóvát hajíthatott be, a

tüzet bámulók meg eszüket veszve táncolták körül pusztulását az évszázadok során felhalmozott papirusztekercseknek: az isteneinkről szóló szent szövegeknek, az uralkodóink tetteit feljegyző krónikáknak vagy a csillagok járásáról és az orvoslás tudományáról szóló írásoknak, amelyekről, bár nem ismerték őket, nyilvánvalóan azt hitték, csakis rontó bűbájosságokat, számukra ártalmas varázslatokat tartalmazhatnak. Tudományunk és bölcsességünk pernyévé lett, köhögtesítő és szemet maró gomolygó füstté; úgy szállt az ég felé, akárcsak nemrég még áldozati oltáraink tüzeinek füstje. Alkamasint az is volt: áldozat a gonosz, pusztító Széth tiszteletére. Úgy hiszem, ennek örült igazán a romboló erők istene, sokkal inkább, mint papjai korábbi áldozatainak, melyekkel azok megkísérelték kiengesztelni. Minden hiába, Széth könyörtelen, nem azok közé az istenek közé tartozik, akiket pörkölt gabona és szénne égetett hús füstjével lehet megvesztegetni; többet akar, nagyobb áldozatokat, emberhúst és embervért, s mindezért még arra is képes, hogy istentársait a feléjük szálló könyörgések és sikolyok iránt süketté tegye. Vagy talán vakká is egyben, közönyössé minden őket ért szentségtörő gyálázat iránt.

Különben miképpen lehetséges, hogy még a Titkok Titka sem maradt érintetlenül?

Mikor is történt vajon? Előtte-e még, vagy azután, hogy könyveink gyűjteménye a lángok martaléka lett?

Amennyiben előtte, úgy lehetséges, hogy az elátkozottak éppen ezért kezdték azt hinni, hogy az istenek most már mindent megengednek nekik. Vagy pedig, amilyen elvetemültek voltak, a dolog megtörténte után azt hitték, hogy az istenek nem is léteznek egyáltalán. Erre vall, hogy amikor a Titkot rejtő fülkébe léptek, Ré templomának abba a helyiségébe, ahová csupán nekünk, a Napisten szolgáinak volt bejárásunk, és ahová korábban nemhogy rabszolga, de más közönséges halandó se tehetette lábát, akkor még korántsem látszottak túlságosan magabiztosnak. Történhetett azonban a többi gyalázatosság lejátszódása után is, ezért juthattak eszembe, miközben a bemerészkedők nyomába óvakodtam, olyan gondolatok, hogy a Napisten, ha minden mást eltűrhetett is, ezt már semmiképpen el nem tűrheti. Hiszen még számunkra is tilos (még a ti számotokra is, főpapok, és a Te számodra is, Imhótep, ki minden beavatottak fejedelme vagy), hogy Ré isten valódi nevének titkos jeléhez érzünk. Lévén, hogy minden más dolog, ami templomainkban titok és érintetlen volt, csupán a be nem avatottak számára volt titok és érintetlen, ez azonban az volt, illetve az lenne a mi számunkra is. Abból eredően, hogy Ré igazi nevét senki sem ismerheti, egyedül Ízisz istennő tudta meg tőle felette bonyolult csalafintaság árán, ám utána fogadalmat tett, hogy a megszerzett titkot még istentársainak sem árulja el. Jeléhez hozzáérni tehát... Mert az, hogy mi szerepük a falra erősített két keresztbe tett aranyhegyű nyílvezzőhöz tisztünkénél fogva mégis hozzáértünk, a dolgok természetéből fakadóan, egészen más volt; abból eredt, hogy a legszentebb jelképet mégsem lepheti por, annak szüntelenül fényesen ragyognia kell: önmagáért, bármennyire nem látja senki. Felemelő kötelességünk, tisztaságának és fényességének ránk háruló fenntartása ilyenformán éppen annak bizonyítéka volt szemünkben, hogy annyi más dologgal ellentétben, a Titkok Titka nem csupán a kívülről számunkra létezik, hanem mindannyiun-

kat, titeket, főpapokat is mélységes tiszteletre kötelező titok, hiszen ha nem így lenne, nyugodtan porosodni hagyhatnánk, vagy akár ki is hajthatnánk, tovább hirdetve a titkokat nem ismerőknek Titkunk érintetetlen magasztosságát. Elvégre a kívülállók akkor is elhinnék, hogy valami fennséges, titokzatos és rettenetes rejlik a soha félre nem húzott függöny mögött, ha nincs is ott semmi... Ámbár a történetek után könnyen hihetném, hogy ti, főpapok valóban sohasem vettétek komolyan még a Titkok Titkát sem, mindig tudtátok, hogy a két keresztbe tett nyilvánzó nem jelent semmit, és csupán bennünket neveltetek úgy, hogy olyképpen féljünk és tiszteljük, mintha Ré senkitől se ismert titkos nevének jelképe lenne, melyhez megokolatlanul vagy ártó szándékkal hozzáérni azonnali tűzhalált jelent. Joggal hihetném hát, hogy bölcsen és magasabb nézőpontokat szem előtt tartva úgy gondolkodtatok, hogy szent dolgok akkor maradnak még a beavatatlanok szemében is igazán szentek, ha legalább a beavatottak kevésbé beavatott része is szentnek tartja azokat. Amennyire lehet, minél hosszabb ideig: legalább addig, amíg a csekélységnek azon fokán áll, amelyen én állok, s nemrég még szerencsétlen társaim is állottak. Erre gondolva pedig alighanem okkal hihetem, hogy valaha ifjú korotokban a ti főpapjaitok is ugyanúgy nevelték titeket, ahogyan később ti minket, úgy-hogy valamikor ti is ugyanazzal a remegő tisztelettel törölgöttétek a keresztbe tett nyilvánzókat, ahogyan később mi törölgöttük őket, s ahogyan, ha a rabszolgasorsra ítélt lázadása be nem következik, felemelőnek vélt köteletségünket talán még ma is teljesítenénk. Amíg csak hozzá nem szoknánk a szent dolgok közelségéhez, úgy, ahogyan valamikor ti hozzászóltatok, annyira, hogy végül arra is képessé váltatok, hogy a szent jelkép tisztogatása közben egészen köznapi dolgokra gondoljatok. Amikor viszont elkezdtetek felfelé hágni a Ré trónja felé vezető lépcsők során, egészen odáig, ahol már nem tisztelni kell a szent dolgokat, hanem másokat tiszteletre tanítani irántuk, addigra már hiába ébredtetek rá, hogy egykori nevelőitek valójában becsaptak titeket. E lépcsőfokokról alátekinteni ugyanis bizonyára oly gyönyörűség számotokra, hogy kárpótolva érezhetitek magatokat becsapottságotokért. Amiként bizonyára kárpótol az is, hogy most már ti csaphattok be másokat, vagy talán szükség sincs semmiféle kárpótlásra, mivel, ha fokoatosan jövőnk rá becsapottságunkra, a fájdalom is csekélyebb, sőt becsapottságunk érzete voltaképpen a beavatottság érzetét kelti, s mint ilyen, talán még valami kellemesen fölényes derűvel is megajándékozhat bennünket. Vagy ha a dolgok megszokott menete ellenére, mégis hirtelen hullik le a hályog szemünkről, s emellett még a felsőbb lépcsőfokokkal sem vigasztalódhatunk, akkor is elegendő arra gondolni, hogy mégsem lehet merő tévedés vagy hazugság mindaz, ami iránt oly sok ember viseltetik tisztelettel ősidők óta. Vagy ha mégis tévedés és hazugság, hát mégiscsak szükség van rá az élet és a rend fenntartásához, s ugyanígy segítségünkre lehet az a gondolat is, hogy semmiképp se lehet haszontalan az a roppant építmény, melynek téglái vagyunk, s amelynek a nálunk mérhetetlenül bölcsőbbekkel és tekintélyesebbekkel együtt szolgálatában állunk. Mert ha kicsik maradtunk, minden okunk megvan azt hinni, hogy nem véletlenül maradtunk azok, nagyjaink pedig szintén nem véletlenül lettek nagyok, következésképp jobban ismerik az isteneket, s az istenek titkait nálunk. Tévedéssel és eltévelyedéssel

gyanúsíthatjuk magunkat, s aztán e gyanúnkkal altathatjuk el gyanakvásunkat másokkal szemben. Végző fokon pedig arra is gondolhatunk, mi lenne a világból, ha senki se hinné, amit mi már nem hiszünk. Amíg azt kérdezhetjük, *mi lenne?*, ahelyett, hogy azt látnánk, *mi van*. Azt, hogy egy csapásra felborul és kiderül minden. Olyan ijesztő világossággal, hogy semmit sem értünk . . .

Bár, ha meggondolom, számomra hamarabb is kiderülhetett volna. Jóval előbb, Imhótep, semhogy titkokról árulkodó arcodra néztem.

*

De talán mégse vágok a dolgok elébe. Vagy inkább nem vágnék, ha beszélnék, s ti időt is adnátok rá, hogy mindent elmondjak.

Azt is, miképpen éreztem a függönyből kicsapódó lángra várva egyidejűleg csalódást és megkönnyebbülést. Anélkül, hogy ma is tudnám, melyik volt e kettő közül erősebb bennem.

Pedig ma is mezíten talpam alatt érzem még a kőpadlót, templomunk csarnokának bemocskolt kövezetét. Ahogy megindulok a szentély felé. Tétován a szintén tétova csoport nyomában. Hideg borzongat, lábam elgyengül, térdem összeverődik Gyomrom felkavarodik. Kárörvendő reménykedéssel látom, ők is remegnek. Vigyorgásuk felszíne alatt. Apró, cinkos kis röhejek csapnak ki szájukon. Tekintetükből kihajol a kérdő rettegés. Merjék-e, megtegyék-e? Amit még senki se tett. Kis időre megtorpannak. Már a szentély bejáratát takaró függöny előtt. Tekintetükben mintha félő tisztelet vibrálna a pompás mintázat láttán. Egymásra pillantanak. Egymástól várják a biztatást. Egyikük karja tétován előrenyúl. Félúton megáll. Bátortalanul visszahúzódik. Szólnom kellene, jut eszembe hirtelen. Ne bántsátok a Napistent! A Napisten mindenkire süt. Mindenkit egyformán melegít, egyformán táplál. Nincs okotok gyűlölni. Még ha papjait gyűlöltétek is. Ha meg is öltétek őket. Azaz, megöltük, kellene mondanom. Mintha közéjük tartoznék, talán hallgatnának rám. Vagy csak . . .? Bizonyára csupán figyelmüket vonnám magamra. Ki vagy?, kérdeznék tőlem. Felismernének. Egy pap!, kiáltanák. Hogyan? Te még élsz? Jó, nem baj, legalább most láthatod, mennyire nem félünk a napistenedtől. Hiába fohászokdsz hozzá a pusztulásunkért. Még a magad pusztulását se leszel képes megakadályozni a könyörgéssel. Nem törődik veled, nincs szüksége rád . . . És hát valóban! Mi szüksége a Napistennek rám? Ha akarja, megvédi magát. Vagy talán arra kíváncsi, mit teszek? Én, aki esküt tettem a szolgálatára. Teszek-e bármit is az ellen, hogy nevének titkos jelét gyalázzat érje? Hogy aztán haragja a többivel együtt engem is sújtson? Vagy lelkem ellen emeljen vádat az ítéletet tartó Ozirisz előtt? Nem tudhatom. Nem ismerem, akit szolgálók. Nem ismerem Rét. Nem tudhatom, mit akar tőlem . . . A tétova kar még mindig a levegőben áll. Közvetlenül melletttem a körülöttem állók közt valaki fölnevet. Példáját többen követik. Gúnyos-biztató szavak röppennek mindenfelől a tétovázó felé. Elkéstem. A kar kinyúlik: egyetlen rántás a függönyön. Futni kellene, messze kerülni, amíg nem késő. Mekkora lesz a Titkok Titkából kicsapó láng, nem tudhatom. Talán csak a szentélyben levőket perzseli hamuvá. De lehet, hogy mindannyiunkat a templom épületében. Ez esetben már hiába futnék. És ha az egész hordát porrá égeti? Mindenkit

a bemocsolt, megalázott templomvárosban? Ez is lenne Ré mérhetetlen hatalmához méltó igazán. Ezt is szeretném, ezt is akarom. Ha ez történe, boldogan vállalnám a halált... De hát mindenképpen végem van. Ré sokkal hatalmasabb, semhogy észrevegye: merénylői közé ártatlan is keveredett. És hátulról szorongatnak, nincs visszaút. Nemcsak számomra, a körülöttem állók számára sem. Társaik nem kegyelmeznek nekik, nem engedik meg a visszavonulást... Hiába tétovák újra a léptek. Hiába merednek végtelen pillanatokon át mindössze bámuló tekintetek a szentély falát borító belső függönyre. Az utolsóra, amely a Titkok Titkát elfedi még. Hiába bátortalanodnak el újra a kinyúló kezek. Hiába rándulnak vissza a tapogatni készülő ujjak, egymás után többször is, mintha izzó vashoz érnének. Mert az ujjak éreznek: a függöny nem éget, nem csap ki belőle láng. Úgy szakad le, harsogva — mint minden függöny, melyet letépnek. A két keresztbe tett nyilvessző hegye sárgán ragyog csak. Némán, meleg, de nem égető tompa csillogással a fülke félhomályában. Érzéktelenül, élettelenül. Engedelmesen válik le a falról a lerángató kezek nyomán. Tehetetlenül, kiszolgáltatottan úszik át a levegőn, íveket írva köt ki az érte nyúló kezekben, mennyezetig csapó hahotába veszve török darabokra az erőszakos markokban a két gyöngye nádszál, foszlányokra hullik szét, bemocskolásához elég a kőpadlót borító szennybe taposni... Ré közömbös fénye rézsútosan esik be a fülke keskeny ablakán. Ferde sávokban süt az oszlopok közé.

Hogy miképpen kerültem el erről a helyről? Nem hiszem, hogy fontos lenne már; számotokra bizonyára nem. Ha valóban beszámolnék a történekről, azt hiszem, csak eddig mondanám. Füleitek számára is ott érne véget minden, ahol valójában számomra is véget ért.

Mert ami azután történt, már csak énrám tartozik.

*

De még ha az eddig történekek érdekelnének is titeket, azt már bizonyára felesleges volna elmondanom, hogy estefelé én is megindultam a többiekkel, kifelé a halál városává lett templomvárosból. Átforrósodott falai között erősen érzett már a bomlásnak indult holttestek szaga. Szerencsétlen társaim, gondoltam közben, mi lesz véletlek, hogyan léphettek az ítélkező Ozirisz elé, ha még a bebalzsamoztatás tisztességében sem lehetett részetek?...

Rendetlenül, kisebb-nagyobb csoportokra szakadva távozott a horda, barmainkat hajtva, élelemkészletünk gabonászsákjait cipelve; mások kegyszerekkel megrakodva indultak a kapukon túlra. Akár használhatták, akár nem, mindent elhurcoltak, ami elhurcolható; némelyek fejükre papi fővegeket biggyesztettek, állatmaszkokat illesztettek arcukra, mások gazdagon hímzett köpenyeinkbe burkolóztak, így heverték még később a tűz mellett is, takaróként használva őket az éjszaka hűvöse ellen; megint mások templomi díszkardokkal, bunkós végű vagy különféle állatfejekben végződő, ébenfából faragott és elefántcsont-berakású főpapi pálcákkal, áldozati állatok leölésére és feldarabolására szolgáló késekkel, szekercékkel és bárdokkal egészítették ki fegyverzetüket, vagy az istenek étkezését szolgáló edényeket szorongattak a hónuk alatt, gazdagon festett, nemes mázzal bevont agyagkorsókat, vázákat és

tálakat csupán, ónból, bronzból való tálakat és kancsókat, mivelhogy az aranyból és ezüsből készültek elszállításáról, mint ti magatok tudjátok legjobban, még idejében gondoskodtatok. Asszonyaik közül többen — mert később, a férfiak nyomában szinte észrevétlenül, ők is megjelentek a helyszínen — papnőink nyakláncával, fejékeivel, karkötőivel ékesítették magukat, vagy köntöseiket vették fel, amelyek olykor máris cafatokban lógtak rajtuk, továbbra sem takarva el meztelenségüket; akkor szakadhattak szét, amikor a megvadult kancsorda leszaggatta őket eredeti viselőikről, vagy pedig azért lettek ronggyá, mert a zsákmányon marakodó nők egymás kezéből tépték ki őket, amikor a templomokban és papnőink lakhelyein rájuk bukkantak. Akadt azonban a férfiak közt is, aki női holmiba bújt, s kergén, asszonyi mozdulatokat utánözva illegette magát, miközben társai hangos nevetéssel, eszüket vesztve ugrálták körül. Számos csoportjuk hangos gajdozással, sörkésletüktől lerészegedve távozott, némelyeket tántorgó társaik vonszoltak kifelé, bár feltehetőleg olyanok is voltak, akik az ital mámorától álomba zuhanva másnap távoztak csak, ha ugyan a hullabűzben meg nem fulladtak. Ernyedt utóhullámai verdestek már csak a tobozásnak, mindenki kimerültnek, tompultnak látszott.

Ilyennek tetszett az a viszonylag veszélytelennek látszó kisebb csoport is, amellyel magam is megindultam kifelé. Imbolygó árnyalakoknak tündek számomra, valószínűtlennek, mintha nem is léteznének igazán. Akárcsak magam is, mert mintha én is csupán lélekként, testetlenül lebegtem volna közöttük, úgy botorkáltam utánuk érzéketlen tagokkal — mindössze fejsebem időnkénti nyilallása emlékeztetett rá, hogy eleven vagyok. Így ültem köztük a tűz mellett a városon kívül, a ritkás palmaágak közt értetlen sápadt hűvösséggel letekintő telihold korongja alatt. Körülöttünk itt-ott sátrak is voltak, eredetileg bizonyára a falakon kívül táborozó núbiaiak sátrai. Legtöbbször mégis a szabad ég alatt üldögéltek vagy heverték, s ott is aludtak a mindenfelé világító tüzek körül. Fátyolon át néztem őket, ahogy a magukkal hozott lisztet vízzel híg tészttávé keverik, és azt áttüzesített lapos kövekre öntik. Valahogy cseppet sem csodálkoztam azon, hogy szinte magától értetődő arccal nyújtják felém a száraz lapos lepényt, mintha csakugyan közéjük tartozó volnék. Láthatólag semmi csodálnivalót nem találtak abban, hogy ott vagyok velük. Talán mert az egész csoport hirtelen összeverődöttnek látszott, tagjai mintha csak nemrég ismerték volna meg egymást. Különböző eredetűeknek is látszottak, arcvonásaik is erősen különböztek, bőruk színe is eltért egymástól.

Ezért is nem éreztem ijesztőnek a kérdést:

— Hát te? Hová való vagy? Hol éltél azelőtt?

— Itt a városban — mondtam hirtelen.

— Rabszolga voltál.

— Igen. Templomi.

— Á! Szóval a papok közt voltál?... És? Mit dolgoztál nekik?

— Amit kellett. Takarítottam. Főztem rájuk. Gabonát öröltem...

— Vertek?

— Régebben.

— Mostanában nem?

— Nem. Újabban nem.

— Csak téged nem?

— Másokat se. Vagy csak ritkán. Egészen ritkán... Valószínűleg, mert félték tőlünk. És tőletek. Enni is többet adtak, mint azelőtt.

— Félték, persze hogy félték — mosolygott a kérdező. Alacsony, széles vállú, eleven szemű fickó volt. Hibátlanul beszélt nyelvünket, de bőre valamivel sötétebb volt, mint hazánk lakóié. Haja erősen göndör; ereiben déli fekete vér is folyhatott. — Félték, persze, hogy félték — ismételte. — De ha nem győzünk, később megint csak vertek volna.

— Hát győztünk? Csakugyan győztünk? — kérdeztem, csakhogy mondjak valamit, s továbbblökjem a beszélgetést. Mindössze a következő pillanatban gondoltam arra, hogy jó volna megtudni, vajon győzelmüket a lázadók valóban véglegesnek hiszik-e.

— Győztük, győztük — előzte meg a kérdeztet a mellette ülő hatalmas termetű szerezsen. Rekedtes torokhangon, hibásan beszélt; homlokán durva tetoválás, alsó ajkában csontpecek: még csak nem is a mi tájunkon nőhetett föl, rabszolgavadászok kaphatták el messze délen, ott, ahol a Szent Folyó fiatal és fürge még, valahol az ismeretlen sötét őserdők mélyén. — Győztük. Öltük meg mind gonosz emberek.

— Magad is láthatod, mit tettünk gazdáitokkal — mondta az eleven szemű. — Láthattad, hogyan végezték ellenségeink. Mindet megöltük. Minden ellenségünket.

— Nemcsak láttam — feleltem hirtelen támadt ötlettel. — Egyet én is megöltem közülük. Egy papot. Fejbe csaptam egy kővel. Rögtön vége lett.

— És még azt kérdezed, győztünk-e?

— Győztük, győztük — ismételte a fekete szélesre futott szájjal, akár egy gyermek. Így mosolyogni még soha senkit se láttam; ennyire ártatlanul és büntelenül... Igen, Imhótep, úgy érzem, ha nem látom ezt a mosolyt, később a Te mosolyodat talán fel sem ismerem. Rá se ismerek igazi természetére, mivel nincs mihez hasonlítanom.

— Igen, igen, győztünk — mosolyogtam én is. — De máshol még bizonyára vannak ellenségeink. Mert a főpapok idejében elmenekültek. Elvitték a kincseket, az aranyat. Ezeket az alacsonyabb rangú papokat meg itt hagyták. Nem is bánták talán, ha megöljük őket.

— Utolérjük őket, ne félj. És megöljük. Mindet. Egy se maradjon.

— És a Nagy Ház Urát? Őt is megöljük?

— Őt is. Mindenkit.

— Megöljük mindenkit. Mindenkit — hajtogatta gyermeki mosolyával a fekete továbbra is.

Később, lezáruló pillám mögé rejtőzve, a hangjukat hallottam csupán. Anélkül, hogy tudtam volna, melyikük beszél. Csak a fekete hibásan beszélő torokhangja vált ki a többi közül.

— Nem kellett volna megölni ezeket a papokat — mondta valaki.

— Talán sajnálsz őket?

— De kellett megölni. Mind kell megölni gonoszok.

— Dehogy sajnálsz. Hanem a rabszolgáink lehettek volna. Eddig mi dolgoztunk nekik. Most ők dolgoztak volna minekünk.

— Nem kellene rabszolgák.

— Te mondta jól. Rabszolgákat nem kellene.

— Valakinek ezután is dolgoznia kell. Rabszolgák nélkül nincs élet. Rabszolgák nélkül nem lehet.

— Dehogynem lehet.

— Dehogynem. Enyém hazámban rabszolgák is nincsenek.

— Nálatok sok minden nincs. Nálunk nem úgy van, mint nálatok. Ki épít akkor?

— Mi is építjük. Pedig rabszolgák nincsenek.

— Ti szalmakunyhókban laktok. Magad mesélted, hogy szalmakunyhókban laktok.

— Szalmakunyhók jók. Lehet építeni őket könnyen.

— Rabszolgák nélkül. Az a fontos, hogy rabszolgák nélkül.

— Legfeljebb szalmakunyhókat építünk — nevetett valaki.

— Vagy vályogházakat. Én is abban lakok. Azt se rabszolgák építették.

— De itt városok vannak.

— Város nem kell. Város rossz, nagyon rossz. Városból csak jönnek gonosz emberek. Városokat lerombolni mind. Mert hol város, rabszolga is.

— És a gátak a folyó mentén? A csatornák, amelyek a földekre vezetik a vizet? . . . Rabszolgák nélkül nem lehet.

— Ha nem lehet, mért álltál közénk?

— Mert rabszolga voltam. És nem akarok többé az lenni. De akármit mondtok, rabszolgák nélkül nem lehet.

— Dehogynem lehet. Ha pedig nem lehet, mire mentünk volna azzal a néhány pappal? Vagy elfogott katonával, felügyelővel, földesúrral. Vagy talán nem azért győztünk ellenük, mert kevesen vannak?

— Szerezhetünk rabszolgákat. Majd ha végleg győzünk és mi leszünk az ország urai. Idegen földről. Háborút indíthatunk . . .

— Rabszolgákat nem kellene. Ki tartja rabszolgát, s köti láncra őket, csak gonosz ember. Jó csak ki volt rabszolga, de ha lesz neki is rabszolga, belőle is csak lesz gonosz.

— Te nem tudsz semmit. Ti szalmakunyhókban laktok. És a vászonszövéshez se értetek. Meg a földek öntözéséhez. Ha nem esik az eső, egymást zabáljátok meg. Te nem tudsz semmit.

— Én tudok, csak egyet. Aki tart rabszolgát, mindig gonosz — hangzott a fekete válasza. — Gonosz, mert tartja rabszolgát. Rabszolgák nem kell. Nem kell, nem kell . . .

— Bolond vagy — mondta valaki. — De ne félj, te nem leszel rabszolga. Te harcoltál. Velünk harcoltál. Aki harcolt, nem lesz rabszolga. Azért harcoltunk, hogy ne legyünk rabszolgák többé . . .

Ezután nyomott el végleg az álom. Vagy zuhantam inkább valami halálos kimerültségbe. Örültek, eszelősek, háborodottak, gondoltam, mielőtt ráborult volna a sötétség, nem tudják, mit is akarnak. De az istenek tudják, mégiscsak tudják. Akiket el akarnak veszíteni, elveszik az eszüket. És ez jól van így, jól, ismétellem magamban, alvásba hanyatlásom közben is kárörömmel, csakhogy ne engedjek szóhoz jutni egy másik gondolatot, melyet bizonyára Széth sugallt nekem: Mi mást tehettek volna ezek a szerencsétlenek, mint hogy megölték azokat, akik bántották őket? S mit teszek én, ha közéjük születek? Vagy ha úgy hurcolnak el, miután elkaptak valahol — mondjuk, odalenn délen, az őserdő mélyén? . . . Sokáig hallottam a Gonoszság Atyjának gondolatait, halkan ismétlődve, elűzhetetlenül, mintha csak hosszan, kitartóan a fülembe sugdosna valaki . . . Reggelre azonban már nem hallottam e hangot, sőt az éjszaka hallottakra se emlékeztem már. Nem is sejtettem

még, mennyire Széth hatalmában vagyok. Úgy szakadtam el a hordától és indultam el felétek vivő utamon, mint aki tudja kötelességét. Mint aki tudja, hová megy, hová tartozik.

Hosszú és véres hónapok múltán jelentkezett csak újra Széth, hogy végleg rabszolgájává tegyen. Azután, hogy hívásokra és az istenek akaratából földünkön a hikszoszok serege megjelent. Számunkra ez ideig ismeretlen, szamarakra emlékeztető, de náluk nagyobb és sebésebb állatok vontatta harci szekereiken száguldottak végig az idegen harcosok az alsó és felső országon, a Deltától egészen az első kataraktáig. Amerre csak megjelentek, a Szent Folyó mindenütt megváltoztatta színét, rózsaszínű lett, mint a vízében gázoló flamingók tolla. Hullámaiban egymást érték a holttestek, annyi volt belőlük, hogy miközben a torkolat felé úsztak, Szelek isten szent krokodilusai sem győzték fel-falni őket. Egy részük a cápáknak jutott.

*

Rég visszanyerte már megszokott színét a Szent Folyó vize, s a krokodilusokra és cápákra is ínségesebb napok következtek, amikor a Templomok Szent Városa újrászentelésének napja elkövetkezett. Valamennyiünk nagy napja volt ez, egész népünké, nem csupán a templomvárosé, mivel annak ünnepélyes visszahelyezése régi rendeltetésébe nem egyedül isteneink papjai számára bírt rendkívüli jelentőséggel (nem is szólva magukról az istenekről, akik oly sokáig voltak kénytelenek nélkülözni az orruk alá tekeredő illatos füstkarikákat), ha nem egész ősrégi birodalmunk számára is jelképezte az újjászületést. Vagy legalábbis a korona feltevéseit az újjászületés ama folyamatának végén, amely a hikszoszok harci szekereinek megjelenésével kezdetét vette. Legjelentősebb azonban mégis az én számomra volt. Így van, higgy nekem, ó, Imhótep, higgyetek nekem, Ré főpapjai, kérlelnélek most beneteket, ha szólnék hozzátok. Higgyétek el, nagy dolog az egy egyszerű és a beavatottságnak csupán legalacsonyabb fokán álló szerep számára, ha hirtelen rádöbben, hogy valamennyi papok magasztos fejedelmének fényességes arcáról képes olvasni és hogy amit eddig kifürkészhetetlennek hitt, egyszerre kristálytisztá átlátszósággal megnyilatkozik. Oly dolog ez, ami éppúgy csupán az istenek különleges kegyelmének következménye lehet, mint hogy túlélhettem a templomvárosban történt szörnyűségeket.

Körülöttünk minden a régi volt. Olyképpen, hogy minden régi szépség egykori fényét is meghaladó új fényben ragyogott. A szó legigazabb értelmében újjászületve.

Mindenünnen eltűnt a mocsok. Megszűnt a bűz is — nem akármilyen erőfeszítések eredményeként. Templomaink megtisztítása és helyre állítása után heteken át pácolták a falakat illatos füstfelhők, tömjént, különböző fák kérgeit, jó szagú füveket és bogyókat, fűszeres magvakat égettünk hihetetlen mennyiségben, mégis sokáig úgy tűnt, hasztalanul, mert valahányszor egy-egy ilyen füstölés után a helyiségekben körülszaglászunk, a hullabűzt ismét csak érezni véltük. Bizonyára azért, mert nem csupán a falakba, hanem a lelkünkbe is bevette magát; nem volt elég a templomokból, szentélyekből és lakóépületekből kiűznünk, hanem ugyanígy elménkből is ki kellett irtanunk, ahová emléke úgy ha-

tolt be a füstfátylakon át, ahogyan a nehezen gyógyuló sebből szivárgó vér itatja át mindig újra a kötést. Ma is kísért még, olykor egészen hirtelen csapja meg az orromat, többnyire röpke pillanatokra csupán, melyek után hiába keresem; mert bármennyire is elfeledni akarom, mégis keresem — csak mert tudom, hogy el nem feledhetem. Bármennyire nyoma se legyen már a vérnek és szennynek, bármennyire töretlen folytonosságot hazudó friss festés borítsa is a falakat mindenütt. Hiába, úgy érzem, hasztalanul pompáznak újjáéledt színekben falfestményeink és ragyog régi élénkségében szobraink színezése is, fennen hirdelve, hogy minden úgy van, mint azelőtt, semmi sem történt. Hiszen a hikszoszok újak, s újak a lovaik is, ezek a samarakra emlékeztető, sches futású, furcsa állatok, amelyeknek, ahol csak megjelentek, gyorsan megtanultuk a nevét. Új szó gyarapította nyelvünk szókincsét, párhuzamosan az új szabású arcok feltűnésével. Mindenfelé ott vannak, s ott voltak azon a nagy napon is az újjávarázsolt templomvárosban. Keskeny, hosszúkás arcok, nagy, hajlott orral, hegyes fekete szakállal, előkelőink közé vegyülve, és egyben kiriva közülük, fenn, a díszmenetre tekintő emelvényeken, díszőrséget is többnyire ők álltak, zárt sorokban, feszesen, szabályos négyszögeket vagy oszlopokat formálva, mozdulatlanul. Újjászervezett csapataink valahogy árnyékban maradtak mellettük, szegényesnek és jelentéktelennek hatottak hozzájuk képest. Akárcsak maga a Nagy Ház Ura is, fején az alsó és felső királyság koronájával; mozdulatlanul ült trónusán, fenséges rezzenéstelenségével fejezve ki mindenekfelett-állását, látszólag úgy, mint mindig is azelőtt, mégis, a sok fekete szakálltól körülvéve, mintha fogoly lett volna.

Hasonlóképpen ott voltak a menetben is. Namtar, a rabszolgahad felett győzelmet arató diadalmas hikszosz hadvezér vonult az élen, hat lótól vontatott, díszesen faragott harci szekeren; aranysisakja apró földi napként szórta szét Ré sugarait, szakállát gyöngyfűzerek ékesítették. Ez pedig — mármint az, hogy ő nyitotta meg a menetet, míg Te, Imhótep, rabszolgák által hordozott hagyományos gyaloghintódban, legfőbb isteneink főpapjaiból összeállított kíséreteddel csupán utána következte —, valamiképpen mintha azt hangsúlyozta volna, hogy íme, ő az, aki számodra lehetővé tette, hogy a régi fényében újként ragyogó templomvárost ismét birtokba vehesd. Oly különös és szemet szűrő volt számomra ez, hogy miközben valahol a menet közepe táján a Napisten újonnan beiktatott fiatal szerepjainak élen rangidősként vonultam (egyetlen életben maradtjaként a régieknek, egy lépcsőfokkal tehát máris feljebb léphettem), egyre azon tűnődtem, vajon Te közvetítetted-e a menet illetén való elrendezéséről az istenek akaratát, vagy másvalaki által fejeztetett ki ez az isteni akarat, alkalmasint maga Namtar nyilvánította ki óhajtasát, miszerint ő kíván az élen haladni. Bárki volt is azonban e legfelsőbb akarat szócsöve, Namtar vonulása a menet élen csak egyet jelenthetett. Ezért is nem csodálkoztam szavaidon, Imhótep, midőn az emelvényre lépve szádat szóra nyitottad és az istenek kegyelmének és bölcsességének említése után nyomban dicsőséges uralkodónk és egész sok megpróbáltatást szenvedett népünk soha el nem múló hála-ját fejezted ki a hikszoszok királyának, amiért győzhetetlen seregével segítségünkre sietted. Ugyanígy nem csodálkoztam azon sem, hogy szent szövegeink gyűjteményéből éppen azt idézted, amit magam is idéztem volna, ha — engedelmet e vakmerő feltevésért —, történetesen helyed-

ben vagyok. Mi sem látszott ugyanis kézenfekvőbbnek, mint a büntető Hathorról szólni. Arról, hogy valaha az idők kezdetén az emberek, alig kelve életre Ré földre hulló könnyeiből, máris tiszteletlenül viseltettek az égiek iránt, sőt nem átalottak az istenek hatalma ellen összeesküdni. Mire Ré, hogy az ellene összeesküvőket megbüntesse, tulajdon fényességés félszemét emelte gödréből, és küldte Hathor képében a földre, ahol a szörnyűséges tehén-istennő rettenetes pusztítást végzett az istenek rendje ellen támadók soraiban, s bizonyára ki is irtja őket az utolsó szálig, ha részegítő italával a Napisten végül is el nem altatja, eképpen mentve meg az emberiséget a teljes kipusztulástól. Mert a Napisten, az örök és változhatatlan Ré, folytattad ezután, azokban az időkben is ugyanolyan volt, mint napjainkban, amikor a bosszúálló Hathor szerepét a hikszoszok (ismételten hála nekik) dicsőséges serege töltötte be. De úgy, mint egykor, Ré ezúttal is megragyogtatta kegyelmének fényét fölöttünk, kellő időben megállást parancsolt a megtorló seregnek, sőt megadva nekik a lehetőséget, hogy iszonyatos bűneiket békés építő munkával tehessek jóvá, sokaknak még a lázadók közül is megkegyelmezett. Ekképpen szóltál, Imhótep, pontosan úgy, ahogyan magam is szólottam volna. Amikor azonban idáig értél, valószínűleg a gonosz Széth sugallatára, váratlanul az jutott eszembe, hogy ezzel a kegyelemmel a Napisten mindenekelőtt hozzánk volt kegyes, mivel nekünk hagyta meg rabszolgáinkat és hogy alkalmasint erről is szólnod kellene. Csakhogy Te mindvégig úgy beszéltél, mintha Ré csakis engedtelenségre vetemedett rabszolgáink iránt viseltetett volna könyörülettel. Ezért is kezdtem el arcodat figyelni inkább, keskenyre hízott, ravaszul csillogó szemed fényét, szájad mozgását, ahogyan beszélsz, mivel ezek után szavaid nem is érdekelték már, s ezért is vettem észre arcodon a kötelező átszellemültség mellett valami megkönnyebbultséget is, ami bizonyára azért uralkodott el rajtad, mivel még csak erőlködnöd sem kellett, szükségtelen volt igazán megcsillogtatnod ékesszólásod tudományát annak érdekében, hogy hallgatóid komolyan vegyenek. Körülötted mindenütt fegyveresek álltak, rég gondoskodtak már róla, hogy mindenki mélységes tisztelettel nyissa meg fülét szavaid előtt. Szárnyalón, felszabadultan, mondhatni lebegőn beszélhettél úgyszólván bármiről, amiről akartál, még csak a bebalzsamozottak mellé helyezendő halotti levetet se kellett említened, melyben a nagy útra indulók Ozirisszal rendszerint azt is tudatják, hogy rabszolgáikkal mindig jól bántak, akár megfelel az igazságnak, akár nem, pedig hát lehetetlen, hogy ne jutottak volna neked is eszedbe ezek a sorok. De nem, sugárzón és kigömbölyödő arccal Te csak folytattad tovább: arról, hogy minden újra a helyére került, úgy, ahogyan az istenek akaratából elrendeltetett; íme még a Titkok Titka is újra régi érintetlenségében áll, emberi szem számára láthatatlanná tevő függőnye mögött... Úgy beszéltél, mint aki nagyon is tisztában van vele, hogy számára tökéletesen mindegy lehet, akad-e az egybegyűltekek között valaki, aki szavaid hallatán arra gondol, hogy amit egyszer meggyaláztak, vizelettel és ürülékkel szennyeztek be, az régi fényében már sohasem ragyoghat többé, ragyogása csak a hazugság csillogása lehet. Mert amit egyszer megtettek vele, bármikor újra meg lehet tenni.

*

Mégse tettem meg mindjárt. Több nap is eltelt, míg végre elszántam magam. Bármennyire tudtomra adta is Széth, mit kell megtennem.

Mert ezekben a napokban szüntelenül a gonosz Széth beszélt hozzám; hasztalanul igyekeztem magam mellől elűzni, mindenhová elkísért, macskul a fülembe suttogott. Egyszer álmomban láttam is: vadszamarfejével hajszára olyan volt, mint a rajzokon és domborműveken. Nem egyedül jött, fiával, Anubisszal, az alvilági mérleg kezelőjével érkezett.

Váratlanul lépett elé, hirtelen bontakozott ki a semmiből. Mereven, szótlanul nézett rám, mintha csak arra várna, hogy egész testemben reszketni kezdjek. Mégse féltem úgy, mint ha a jelenés az ébrenlét állapotában ér. Talán mert, ha átmenetileg is, mégiscsak az árnyak birodalmában voltam; nem állt nyitva előttem a lehetőség, hogy eszméletlenül essek össze rémületemben. Nem volt hová zuhannom, maradnom kellett.

Aztán megszólalt. Rekedtes hangjában volt valami a számarordításból is. De csupán annyi, hogy ne zavarja szavai érthetőségét.

— Rámismersz? — kérdezte tőlem.

— Széth... a gonosz... — hebegtem összeszoruló torokkal, el-elakadó nyelvvel. — Nemcsak rádismerek, hatalmadat is megismerhettem.

— Mégsem ismeresz eléggé — emelte föl tiltakozva kezét. — Nem mindig az a gonosz, akit annak neveznek.

— Akkor hát... Tudasd velem, miképpen szólítsalak.

— Jobb, ha csak pusztítónak nevezel. Tanuld meg, hogy a gonosz pusztítója nem lehet gonosz. És hogy a gonosz sosem jár az igazság társaságában. Ráismersz-e társamra, kivel együtt felkerestelek?

E pillanatban tűnt fel Anubisz okos sakálfejével. Szúrósan, áthatóan nézett rám, megdöbbenésemben nem tudtam mindjárt felelni. Aztán, mintha gúnyosan mosolygott volna.

— Annyira csodálkozol, hogy válaszolni sem tudsz? — kérdezte tőlem.

— Tudom rólad, hogy a pusztító fia vagy, tetteink alvilági mérlegezője.

— Nem bizonyos, hogy jól tudod. Ugyanígy atyja is lehetek.

— Anubiszt Széth, a pusztító nemzette, és Neftisz istennőtől született — válaszoltam, mintha leckét mondanék. — Legalábbis minket így tanítottak...

— A dolgok csak ritkán olyanok, ahogyan tanítják őket. Gyakran éppen ellenkezőjük igaz. Ámbár mindössze annyira vagyok atyja a pusztítónak, amennyire az igazság a pusztítás atyja lehet.

— És az igazságtalanság? — kérdeztem hirtelen. — Gyarló elmémmel úgy hinném, az lehet a pusztítás igazi atyja.

— Máris jobban érted a dolgokat, mint sem remélni mertem. Így talán azt is képes leszel felfogni, hogy az igazság önmaga hiánya által lesz a pusztítás nemzőatyjává. Hogy a pusztítás szüntesse meg a hiányt, s ekképpen tulajdon atyját fiává tegye.

— Attól tartok, túlterheled annak elméjét, akit kiválasztottunk — szólt közbe Széth. — Nem azért kerestük fel, hogy a köztünk fennálló rokoni kapcsolatokról tájékoztassuk.

— Elnézésteket kérem, hatalmas istenek — rebegtem ekkor. — Nem

kérdezek többet, várom parancsotokat. Kész vagyok megtenni, ami kívántok tőlem.

— Dicséretes készség — mondta Anubisz —, még ha az igazság nem is kedveli túlságosan a parancsra cselekedőket. Nem parancsolni akarunk, hanem az igazság mérlegét kezdbe adni. Vedd úgy, hogy megkaptad, képzeld, hogy a helyemben vagy és kezdedben a mérleggel ott állsz Ozirisz előtt. Használd a mérleget, hogy megmérhesselek. Ítélezz, hogy Ozirisz megítélhessen.

Ekkor tűntek el. Ugyanolyan hirtelen, ahogyan jöttek.

Pedig oly sok mindent szerettem volna még mondani nekik. Könnyörögve kérni őket, hogy inkább kegyelmezzenek. Elmondani, hogy gyenge a vállam, nem bír el ekkora terhet. Emlékeztetni őket, hogy akik a templomvárost megrohanták, társaimat kegyetlenül lemészárolták; papnőinket meggyalázták, bemocskolták szent helyeinket, könyvtárainkat felperzselték, minden szörnyűséget elkövettek, ami csak elkövethető. Mégis, bár a két isten eltűnt a szemem elől, úgy éreztem, mégha meghallgattak volna is, minden szavamon csak nevettek volna. Amikor pedig a felsoroltak hirtelen súlyokká lettek a kezemben, mindhiába húzták le karomat, hasztalanul raktam őket az előttem álló mérleg serpenyőjébe: meg se rezzent a mérleg, változatlanul úgy maradt félrebillenve — pedig a másik serpenyőben csak az állt, hogy akik a súlyokká változott bűnöket elkövették, rabszolgák voltak. Hogyan?, kiáltottam erre elkeseredve. Hát nekik mindent szabad? Hát ők mindent megtehetnek velünk? Pusztán a tévedésünk büntetéseként. Csak mert azt hittük, mi vagyunk azok, akik velük mindent megtehetünk? ... Aztán kétségbeesetten rángatni kezdtem a mérleg karját lefelé, patakokban szakadt rólam a verejték, könnyem kicsordult; teljes súlyommal függeszkedtem rá, mégsem voltam képes helyzetéből kibillenteni. Úgy tetszett, elveszítettem testsúlyomat, ezen a mérlegen semmit se nyomok.

Így lettem a pusztító Széth keze, ekképpen kényszerített rá, hogy szolgálatába álljak. Anubisznak, a sakállfejűnek segítségével, aki mérlegét kezembe adta. Thotnak, a bölcsnek tanácsa ellenére, aki idejében tudomra adta, hogy a pusztító mindenekelőtt engem fog elpusztítani. De mikor arról kérdeztem, bűnös dolog elkövetésére készülök-e, még csak arra se méltatott, hogy válaszoljon nekem.

Ezek után mindössze az első olyan éjszakát vártam meg, amelyen rám hárult a feladat, hogy miközben a Napisten az alvilág vizein hajózik, szentélyének őrzője legyek. Még csak nem is remegtem, kezemet se húztam vissza ijedten, mintha izzó parázshoz érnék — tökéletesen tisztában voltam vele, hogy csak egy járt utat teszek meg újra. Egyszerűen csak letéptem a függönyöket, mintha ócska rongyok lennének. Azután a két keresztbe tett nyílveesszőt rántottam le a falról, és törtem össze darabokra, hogy miközben a templomból kifelé haladok, szétszórjam őket a hatalmas kőoszlopok között.

*

És most előttetek állok szótlantul. Anubisz majd leméri tettemet, Ozirisz ítél felettem.